



HÁROMSZÉKVÁRMEGYE IPARFEJLESZTÉSE.

VITATÁRGY

HÁROMSZÉKVÁRMEGYE IPARFEJLESZTŐ BIZOTTSÁGÁNAK 1913. ÉVI NOVEMBER 30-ÁN SEPSISZENTGYÖRGYÖN TARTOTT VITAESTÉLYÉN ELŐADTA

Ifj. NAGY ELEK

kalapgyáros, az iparfejlesztő
bizottság titkára.

Elnökölt: **Báró Szentkereszty Béla** főispán.

A vitaestély célját ismertette: **Bürger Albert** kamarai alelnök.

A felolvasást követő vitában részt vettek: **Végh Endre** főgimn. tanár, **dr. Király Aladár** alispán, **Lengyel József** iparos, **Kamenyitzky Etelka** iparisk. tanítónő, **László Gyula** iparkamarai s. titkár, **ifj. Csíszár Lajos** építőmester, **Szakács Péter** titkár, **Jakócs István** iparos, **Lőfi Gyula** kereskedő.

Az iparkamara részéről megjelentek: **Bürger Albert** alelnök, **Bustya Lajos** alelnök, **Szakács Péter** titkár, **László Gyula** s. titkár, **ifj. Csíszár Lajos** építész, kam. tag, **Mestitz Henrik** butorgyáros, kam. tag.

Mint vendég Marosvásárhelyről **Bodor Pál** az Agrár Takarékpénztár vezérigazgatója és **Oroszlán Gabor** hirlapíró.

HÁROMSZÉKVÁRMEGYE IPARFEJLESZTÉSE.

VITATÁRGY

HÁROMSZÉKVÁRMEGYE IPARFEJLESZTŐ BIZOTTSÁGÁNAK 1913. ÉVI NOVEMBER 30-ÁN SEPSISZENTGYÖRGYÖN TARTOTT VITAESTÉLYÉN ELŐADTA

Ifj. NAGY ELEK

kalapgyáros, az iparfejlesztő
bizottság titkára.

Elnökölt: **Báró Szentkereszty Béla** főispán.

A vitaestély célját ismertette: **Bürger Albert** kamarai alelnök.

A felolvasást követő vitában részt vettek: **Végh Endre** főgimn. tanár, **dr. Király Aladár** alispán, **Lengyel József** iparos, **Kamenyitzky Etelka** iparisk. tanítónő, **László Gyula** iparkamarai s. titkár, **ifj. Csiszár Lajos** építőmester, **Szakács Péter** titkár, **Jakócs István** iparos, **Lőfi Gyula** kereskedő.

Az iparkamara részéről megjelentek: **Bürger Albert** alelnök, **Bustya Lajos** alelnök, **Szakács Péter** titkár, **László Gyula** s. titkár, **ifj. Csiszár Lajos** építész, kam. tag, **Mestitz Henrik** butorgyáros, kam. tag.

Mint vendég Marosvásárhelyről **Bodor Pál** az Agrár Takarékpénztár vezérigazgatója és **Oroszlán Gábor** hirlapíró.



Tisztelt Uraim és Hölgyeim !

A Székely Társaság és a marosvásárhelyi iparkamara felkérésére van szerencsém az előadói széket elfoglalni és elnéző türelmüket igénybe venni.

A mint az iparkamara érdemes alelnöke, Bürger Albert ur előadásából méltóztattak hallani, a „vitaestélyek“ a Székelyföld jóllétének és vagyonosodásának emelését célozzák. Ennek a célnak szolgálatába kell mindnyájunknak állani, annál is inkább, miután erre rákényszerít a létfenntartás szüksége.

Nagy munka előtt állunk, sok mulasztást kell pótolnunk.

A legujabb események a Balkán-félszigeten nemcsak a térképet változtatták meg, hanem sok más egyebet is. Új erők szabadultak fel, új aspirációk támadtak, a siker nagyra nevelte, eddig kicsiny országok ámbícióit és étvágyait.

Ezen erők ellenünk tömörülnek, az aspirációk pedig a nemzetiségeink által lakott országrészek felé kacsintgatnak s a nagyra nevelt ámbíció és étvágy Magyarországot Törökország sorsára óhajtaná juttatni.

Tény, hogy az erőviszonyok eltolódtak. Történelmi erők mozgatják az eseményeket éppen úgy, mint a geológiai erők, melyek országokat mozgatnak meg. Ezen erőkkal kell, habár egyelőre csak békés eszközökkel, összemérjük a magunkét.

A míg Törökország birtokában volt a Balkán-félsziget, biztosak lehettünk határaink felől, de a mióta a sikerek vérszemre kaptatták a déli szláv népeket — a nagyzási hóbort elkapta a mi délszláv nemzetiségeinket is és egy részben Magyarországból kikanyarítandó „délszláv állam” megvalósíthatásában reménykednek. Éppen úgy elragadtatták magukat románjaink is a „dákoromán” eszme által. És mind a kettő hódító tendenciával.

Tehát a határainkon belül lévő ellenségekkel is kell számoljunk.

A lezajlott események megmutatták, hogy ezen népfajoknak a Balkánon a „keresztény testvérek” felszabadítására indított háborújuk, minő faji harcokká fejlődtek. Egyik faj a másikat gyilkolta, asszonyt, öreget, gyermeket sem kímélve; minő rablássá és tömeggyilkolássá fajult a kereszt nevében indított háború egész Európa szégyenére. Ezek a népek nekünk, magyaroknak is hasonló sorsot szántak volt, erre nézve orosz protekcióval minden előkészület meg volt téve és csak hatáságaink és a kormány éberségének köszönhető, hogy terveik kivitelre nem kerültek.

Komor fellegek gyülekeznek határainkon, melyeket az ország nemzetiségi vidékeiről felszálló párák is táplálnak. Nemzetiségeink lázas és céltudatos munkásságot fejtenek ki. Pénzüntézeik segítségével kulturájukat, vagyonukat gyarapítják. Ha egy talpalattnyi székely föld eladás alá kerül, ezt vagy román, vagy más nemzetiségű polgártársunk vásárolja meg. Kultúregyesületük által az egész ország be van hálózva s minden részében tudják mi történik, hol gyengül a magyarság és hol erősödhetnek ők.

Nincsen köztük riválítás. Közös erővel egymást támogatva haladnak, gyarapodnak, erő-

sődnek és készülnek a leszámolás napjára, de nem mellettünk, hanem ellenünk.

És ezzel szemben mit mivelünk mi magyarok? Jobb lenne tán erről ne is beszélni, de mert muszáj, engedjék meg, hogy néhány őszinte szóval elmondhassam.

Élünk gondtalanul és nagylábon. Többet költünk, mint a mennyit keresünk, mindenki többet akar mutatni, mint a mennyi a valóság, nagyozolásban szenvedünk s a nemzeti vagyonszaporítására keresetünkéből nem marad megtakarítva semmi, mert elköltjük az utolsó garasig. Sőt el van adósodva a magyarság és %-okban elképzelhetetlenül nagy sarcot fizet a külföldnek. Annyira, hogy ha ma tartozásainkat ki kellene egyenlíteni, bizony sokaknak még egy koldusbotra valója sem maradna, a melylyel elhagyja ezt a szép országot. A társadalmi igények annyira megnőttek, hogy az élet ma-holnap elviselhetetlenné válik s az igények kielégítése alatt összeroskad a család fentartója. Hiszen az hallatlan, hogy egy magunkfajta embernek mennyibe kerül a háztartása, mennyibe gyermekeinek ruházata és neveltetése és mennyibe, ha egy leányt kell kiházásítani; csak butorra és kelengyére annyit kell elkölteni, a mivel existenciát lehetne kezdeni. Mennyi gondteljes töprengésbe és álmatlan éjszakába kerül, míg gyermekét elhelyezve megelégedettnek láthatja a szülő. A mai magyar társadalom egy hivatalnoktól, kereskedőtől vagy jobbmódu iparostól olyan költsékezéseket követel, mint a minőt eddig csak a legelölkelőbbek engedhettek meg maguknak. És hagyján, ha azt mind a magyar ipar javára lehetne könyvelni és készpénzzel történne, de arra a készpénzből csak egy csekély hányadnak fedezetére jut és a hazai iparnak vajmi kevés haszna van abból. A legsajnosabb a dologban az, hogy a tulzott

igények miatt hovatovább kevesebb házasság kötöttik s e miatt az intelligencia szaporodása nem kielégítő.

Ha az ember látja más országok népességének egyszerű izléses ruházkodását, háztartását, életmódját és minden cselekedetében az előrelátó számítást, a kereskedelem és vállalatok reálítását és a tőke gazdagságát: hazatérve, szorongó, aggodalmas érzések támadnak bennünk az iránt, hogy valaha elérhető lesz-e ez nálunk is, mert a mit itthon látunk, tapasztalunk — az kétségbeejtő.

Kereskedelmünk az osztrák ipar és kereskedelemnek expozitúrájaképpen szerepel. Vállalataink legtöbbje hirtelen épült fel, a melyet, ha a viszonyok rosszabbodásának szele érint, mint kártyavár, romba dől, sok existenciát temetve maga alá. A fiatalság csak a szórakozást keresi, a komoly munkától huzódozik. Tisztelet és respektus a kivételeknek. Sokan az ősi vagyion elherdálásban, mint hősök tetszelegnek. A virtuskodás, könnyelmű pénzpazarlás szomorú következményeire nem gondolva, v i g a n b u s u l a m a g y a r. A fényűzés örült versengésében törekszik egyik fölülmulni a másikat, mindenki többnek akar látszani, mint a mennyi a valóságban; hazugság minden fény és pompa, hasznot abból csak a hitelezők huznak.

A régmúlt időkben, ha a török, tatár végig pusztította, kirabolta az országot, legyilkolta vagy rabságba vitte a népet: a m a g y a r é v o l t a f ö l d s u j n e m z e d é k n ő t t f e l r a j t a, d e h a e z a f ö l d i d e g e n k é z r e k e r ü l u r a i m: a z o n t ö b b é s o h a s e m f o g u r l e n n i a m a g y a r. Ezt a földet súlyos adósságok terhelik s ha gazdát cserél, az u j g a z d a m á r n e m m a g y a r. Tehát a terhek alól kell felszabadítsuk, újra meghódítanunk, munkával, szorgalommal és takarékosággal;

csak akkor nőnek fel azon újabb nemzedékek. Igen uraim, csak megfeszített, szorgalmas munkával, megacélozott erő- és akarattal s az önmegtartadásig menő takarékoszággal lehet ezt a földet megtartani, „mely ápol s eltakar!”

Idegeneknek semmiért pénzt nem adni. A mi a miénk, mindent megbecsülni, egymást jóra való törekvéseinkben támogatni, ügyeinket közös erővel, munkakedvvel előre vinni; a gyengébbeket szeretettel gyámolítani, az erőseket még több erőhöz juttatni, nem irigységgel gáncsolni, mert csak az erősek lehetnek a gyengék támaszai. Ezt kell kövessük, mert a mit most cselekszünk, az merő nemzetrontás s a vége egy olyan gyalázatos halál lesz, a melyből feltámadás soha többé nem lesz. Hiszen ez az ország most a gyűlölet, rágalom, káröröm és irigység országa. Ennek meg kell változni, mert ha nem — elveszünk.

Szeretet kell minden munkánkban vezéreljen, hiszen talán keresztények is volnánk. Nagy fordulatnak kell bekövetkezzen, mindenki érzi ennek szükségét és be is fog következni, mi-helyt nyakunkon lesz a veszedelem — csak-hogy késő ne legyen.

Azért gyűltünk ma ide össze uraim, hogy ebből a munkából részt kérjünk, kivegye ki-ki a maga részét.

Tehát ajánlom, kérem és javaslom, hogy birják rá asszonyaikat, lányaikat, hogy tömörüljenek, álljanak egy ligába, a mely a takarékoszágot, a nemes egyszerűséget tűzze ki céljául a háztartásban, a ruházatban és életmódban; az egymás munkájának, törekvéseinek megbecsülését, szeretetét írja zászlójára. És mi, férfiak, álljunk sürgősen csatasorba megmenteni, felszabadítani ezt az annyi vérrel öntözött földet az idegen tőke

rabsága alól. Mert egy rettenetes leszámolásra kell felkészüljünk, a mely élet-halál harca lesz a fajok között s a melyben nem mi leszünk a támadók, hanem a megtámadottak. Erre kell erőnket gyűjteni, mert ebből az a nép fog győzedelmesen kikerülni, a mely számban, kulturában és teljesítőképességben, tehát vagyonban fölényben lesz a többi felett.

Hiszen, ha látjuk, a mi előttünk végbenyenyen, a magyar intelligenciának öngyilkos költekezését és ezzel a pusztulásba rohanó örülségét, megdöbbenve nemzeti létünk sorvadására felett, oda kell kiáltsuk: **Megálljatok!** hiszen maradékaitek földönfutókká lesznek, hazátlan bitangok és a történelem tőletek fogja számonkérni ennek az annyi nemes tulajdonsággal megáldott nemzetnek pusztulását.

Tisztelt uraim!

A közjólétnek, a vagyonosodásnak egyik hathatósabb előmozdítója az ipar és kereskedelem. Ipart semmiből teremteni nemzedékek kintartó munkájába kerül. Hála a gondviselésnek, nem kell elől kezdeni. Ha meglévő iparunknak támogatására sietünk, — sokat megmenthetünk. De sietni kell, mert már holnap is késő lehet, mert elkövetkezett az ugynevezett tizenkettedik óra. Sietni kell, mivel, ha elpusztulni engedjük, a mi már megvan; emberöltőkön át juthatunk el oda, a hol most vagyunk.

És most engedjék meg, hogy vegyem sorba, minő állapotban találjuk a vármegyénk területén, mint a közjólét és vagyonosodás tényezőit, a gyáriipart, a kisipart és kereskedelmet

Gyáriiparunk a szeszgyárakra,

a faipari telepekre, a Klinger-féle szövőgyárra, a málnási szén-savgyárra, a bükszádi üveggyárra és a baróti cipőtalpfaszeggyárra szorítkozik.

Hát bizony ez nem sok és még ezt sem mondhatjuk mind a magunkénak.

A szeszgyárak mintegy huszonöten szolgálnak mezőgazdaságunk támogatására és igen üdvös munkát végeznek. Ezeknek forgalmán nagyot lendítene a baróti szeszfinomítón kívül még Kézdivásárhelyen is egy szeszfinomító felállítása, a mennyiben a vármegye területéről a szeszkitelt megkönnyebbitené.

A faipari telepek mintegy 5000 munkáskezet foglalkoztatnak és lehetővé tették az erdők értékesítését, de csak időszaki jelleggel bírnak, kevés kivétellel, nem vármegyénkben telepes cégek tulajdonát képezik s ha a megvásárolt erdőt kihasználják, békével eltávoznak oda, a hová üzleti érdekeik parancsolják.

A Klinger-féle szövőgyár 7—800 munkást foglalkoztat, tulajdonosai sajnálatunkra, nem magyar állampolgárok s a gyárnak szellemi munkásai közé a székely intelligencia egyetlen tagja sem jutott be. Pedig ebben a gyárban megvolna a lehetőség arra nézve, hogy vezető szakembereket neveljen ne csak a bevándorlotakból, hanem a székelységből is avval a 30—35 ezer korona szubvencióval és még sok állami támogatással szemben, a melyet a székelység érdekeinek előmozdításáért élvez.

Tisztelt uraim !

A kik a viszonyokkal közelebb nem foglalkoznak, azt mondják, miért nem megy az intelligens tanult ifjuság a produktív pályákra ? miért nem megy a gyárakba, a hol olyan jól fizetik ?

De én azt kérdelem, hová? melyikbe? — hiszen a gyárakba csakis a gyárossal egy nemzetiségű, sőt egy felekezeten levő egyének jutnak be és boldogulnak.

Magyar gyáros pedig vajmi kevés van. Tehát ha gyári ipari pályára akar menni valaki, akkor külföldre kell menjen, a hol ha kellő alkalmazkodási képességgel bír, boldogulhat, de itthon? még ha külföldről, mint elismert és megbecsült szaktekintély tér is haza — nem boldogul. Erre élőpéldát csak a közel múltban láttunk és tapasztaltunk.

Ha tehát mi gyermekeinket ipari pályákra szánjuk, arra kell törekedjünk, hogy akár szövetkezeti, akár részvény- vagy betéti társaság alapján a magunk pénzéből gyárakat alapítsunk, mert az idegen gyárakban csak idegenek nyernek elsősorban alkalmaztatást.

E kitérés után rátérek az üvegyár és szén-savgyárra. Mindakettő prosperál, csak mindkét szakmában igen nagy a konkurrencia. A Siculia szénsavgyárnak sikerült a Siculiazvizet keresetté tenni az országban. Olcsóbb szállítási díjakkal mindkét vállalatnak támogatására lehetne sietni.

A gyáriparral ezennel készen volnánk. Ujabb vállalatok létesítésére most a pénzviszonyok nem alkalmasak, ezért időpazarlás lenne tervezgetni és javaslatokat tenni. Hanem arra kérném a kamarát, kegyeskednék Háromszékvármegyegéológiai főlvételét a kormánynál megsürgetni, mert addig nem tudhatjuk, hogy a föld méhe minő gyári feldolgozásra érdemes anyagokat és kincseket rejt magában.

A kisiparos és a kispazda az állam leghasznosabb polgára, siet családot alapítani s bő gyermekáldással hozzájárul a nem-

zet szaporodásához, kevés igénye- és szorgalmával előmozdítja a közvagyonosodást és részt vesz a közterhek viselésében. Az államnak egyik legbiztosabb támasza.

Ezért a kisipar támogatását és komoly felkarolását úgy a társadalom, mint az állam részéről a legüdvösebb feladatnak kell tekintsük, pedig most mennyit kell a társadalom közönye, néha ostoba lenézése s a gyáripar versenye miatt igazságtalanul szenvedjen.

Vármegyénk területén a kisipart a fémipar, faipar, ruházati ipar, építőipar és élelmicikkek előállításával foglalkozó iparágak képviselik.

A fémipart lakatosok, bádógosok és kovácsok képviselik. A kovács ipar kivételével, a másik kettőnek a gyáripar erős konkurenciájával kell küzdeni. A vaskereskedésekben lakatos- és bádógoskészítményekben mindent meg lehet kapni, a fogyasztó közönség, mint könnyebben hozzáférhető, azt vásárolja inkább. Az iparosok tevékenysége csaknem a javításokra redukálódik, még szerencse, hogy az építkezéseknél úgy a bádógos, mint lakatos iparosaink némi munkához juthatnak.

Itt a segédgépekkel felszerelt műhelyekben a szövetkezeti uton való nagybani termelés, a gyáriparral szemben, hathatósan megkönnyítene a versenyt.

A kovácsok által készített felvasalt és festett szekerek eddig is kiviteli cikket képeztek. Vastengelyű szekereket, ekéket, gazdasági szekereket és egyéb gazdasági felszereléseket az Alföld piacain ellehetne helyezni és ott vevőkre találnának, de ez is csak szövetkezetek által lenne keresztülvihető. Ezen tárgyaknak és készítményeknek szállítási díjtételei ellen merülnek

fel panaszok. Az árak pedig magas díjtételek mellett nem bírják meg a szállítást.

A faipar, mint kisiparban az asztalosok, kerekések, esztergályosok és kádárok szorgalmaskodnak.

Az asztalos iparban meg kell különböztetni a butor- és épületasztalosokat. A butorasztalosok teljesen versenyképes munkákat állítanak elő. Kiemelendőnek tartom a kézdívasárhelyi butorasztalosok munkáit, a melyek már nagyobb fogyasztási területet hódítottak meg. Ezeken kívül Kovásznán, Maksán, Árkoson és Sepsiszentgyörgyön vannak jeles butorasztalosaink, csak hogy a mai reklámhajhászó világban, kistermelőknek reklámra nem telik, hogy ez által szélesebb körben ismertté tegyék gyártmányaikat. Itt is az erők egyesítésével lehetne eredményekhez jutni, s felkeresni a vevőknek az ország butorkereskedőit és butorraktárait.

A kerekésekre nézve szintén ez áll. A helyi fogyasztás nyújt ugyan nekik megélhetést, de a tömegesebb termelésnek csak kivitellel lehetne piacot szerezni. Fahiányban szenvedő vidékei az országnak, pedig ilyen sok van, jó fogyasztási területek lennének.

Egyáltalában, iparosaink képesek az igényeknek megfelelő munkát előállítani, csak tömegesebb gyártmányaikat nem tudják elhelyezni. A helyi fogyasztásból csak szűken lehet élni, de nem gyarapodni, a piacok felkeresésére pedig csak szövetkezetek vállalkozhatnak. Ezért kell a szövetkezeti eszmének minden iparost megnyerni.

Következnék a ruházati ipar, a melynél már fokozottabb igényekkel állunk szemben. A divat változandóságával a felhasználandó anyagok változása, a fogyasztó közönség finnyássága, néha jogos igényei, újabb-újabb fo-

gásokra, a korral való haladásra és a kivánalmakhoz való alkalmazkodásra kényszerítik az iparost. Ez pedig a mi szegénynek nevezhető iparosainkra igen nagy terheket ró és ha még figyelembe vesszük azon körülményt is, hogy legtöbbször a gyáripár versenyével kell küzdeni és hogy még hitelbe is kell dolgozzon; feltárulnak ezen szakmának nehézségei.

Szövetkezetek felállításával sokat lehetne ezen szakmában is az osztrák ipartól elhódítani, és ha kereskedőink is rá szánnák magukat e szakmák gyártmányait forgalomba hozni s nem pedig azoknak konkurrenciát csinálni, jobban prosperálhatna ezen ipari csoport.

A szövetkezet garanciát nyújtana a megrendelőnek a megrendelés pontos kivételére, az iparos olcsóbban kapná a nyers anyagot a szövetkezettől és nem kellene hozomra dolgozzon. Ezzel elhárulnának a boldogulás legnagyobb akadályai.

És most lássuk mi van az építő iparral? Manapság már minden építkezés vállalati úton bonyolítódik le. Legtöbbször teljesen idegen vállalkozók által, a kik az egyes szakmunkákat kisiparosoknak alvállalatba adják, természetesen az eredeti árak uzsora százalékának levonása mellett. Gyakran előfordul azonban az az eset, hogy még az ilyen redukált munkabért sem kapják meg, mert a fővállalkozó felveszi a kereseti összeget a megrendelőtől s az alvállalkozónak nem fizet, rajta megvenni pedig nem lehet. Ezek azon vállalkozók, a kik minden vállalatnál a legolcsóbb árakat ajánlják, mert már az iparosok megrövidítésével kalkulálnak. Az építetőknek kellene az iparosokat ezen parizitáktól megóvni, az ajánlatok elfogadásánál több körültekintéssel lenni az iparosok érdekeire.

Ezért kell az építő iparosoknak szövetke-

zetbe tömörülniök, hogy maguk vállalkozhasanak, a hogy tették ezt a multban, csakhogy az üzletrészeket is fizetni kell ám, mert hanem a szövetkezet nem állhat fenn, nem élvezhet hitelt és fel kell számoljon, mint a hogy a „sepsiszentgyörgyi ipari hitelszövetkezetnek“ fel kell számolnia. Hogy szövetkezeti uton mit lehetett elérni, szolgáljon erre az itt következő példa :

Ezen szövetkezetnek, mint az országos központi hitelszövetkezet tagjának az első évben volt befizetett üzletrészekből 400 korona alap-tőkéje, ezzel szemben vállalt 100.000 koronára munkát ;

a második évben	800 K	tőkével	200.000 K	ért. munkát
a harmadik	„ 2000 „	„	250.000 „	„ „
a 4-ik	„ 2000 „	„	120.000 „	„ „
az 5-ik évben	2800 K	tőkével	90.000 K	ért. munkát

de már az utóbbi években ez a szép forgalom a nulla ra redukálódott, mert a központi hitelszövetkezet az üzletrészek nem fizetése miatt megvonta a további hitelt, erre részben kényszerítve is volt, mert az állam a nála elhelyezett 5 millió korona betétet felmondta.

Ki volt itt a hibás uraim ? Iparosaink maguk. Segits magadon s az Isten is megsegít.

Az élelmi szereket előállító iparnak sem behozatala, sem kivitele nincsen ; ezek nem szorulnak különös támogatásra és a kereskedelmi miniszterium sem sorozta az állami támogatásban részesítendő iparágak közzé.

Tisztelt Uraim !

Ezzel beszámoltam volna arról, a mit felolvasásomban elmondani akartam. Feltárni igyekeztem ipari viszonyaink nehézségeinek okait és jeleztem az utat, módot miképpen lehetne a bajokon segíteni. Sziveskedjenek hozzá szólani.

Azonban még egy körülményre vagyok bátor becses figyelmüket felhívni és ez a fürdőügy és ezzel kapcsolatban az idegenforgalom emelése. Schweic és Itália ez utóbbiból él, él és még pedig kevés munkával gazdagon. Nekünk is adott a gondviselés szűkebb hazánkban szép tájakat, melyeket az idegenek tömegesen fognak felkeresni, mihelyt tudomást szereznek róla, csak hogy pénzükért képesek legyünk annyit nyújtani, mint azok az országok nyújtanak. Kérem a kamarát, szíveskedjen kieszközölni, hogy a vasut léptessen Málnás, Bálványos, Előpatak, Kovászna és Sugas (Sepsiszentgyörgy) fürdőkre kedvezményes menettérti jegyeket, mert a nagy távolság mellett a tetemes utiköltségek sokakat megakadályoznak abban, hogy fürdőinket felkeressék.

És most tisztelt Uraim! Harminc évi tapasztalat után alig hiszem, hogy sikerüljön azt a közönyt megtörni, a mely átokként nehezedik fajunkra és a melybe minden törekvésünk belefuladt; felrázni álmából társadalmunkat, hogy minden egyes ember fogjon lelkes munkába. Ki-ki abban a hatáskörben, abban a pozícióban, a melybe sorsa helyezte.

Mielőtt azonban megkezdendők az akciót, egy egységes programra van szükség, a mely az arra hivatottak által részleteiben is kidolgozva kell legyen; ennek hiányában kapkodás lesz minden munkánk, nem lesz meg az egységes törekvés a cél felé, és mint eddig, csak kezdeményezünk, de befejezéshez semmi sem fog jutni.

Javaslom tehát, hogy kérjük fel a kamarát és Bernády György örméltóságát, mint a Székelyföld ipari biztosát, hívjanak össze az arra képes és hivatott férfiakból egy programkészítő bizottságot, en-

nek munkálatát aztán terjesszék a miniszter elé költségvetéssel együtt s ha a kormány, kamara, iparfejlesztő bizottságok és Székkelytársaságok munkába fognak, a siker nem maradhat el. Népünkben az arravalóság, a képesség és rátermettség megvan, csak organizálni és csatasorba állítani kell.

Kérem előadásom fogvatékosságával szemben elnézéssel lenni s javaslataimat elfogadni.





FELJEGYZÉSEK A VITAESTÉLYRŐL.

Az iparkamara a kerületéhez tartozó négy székely vármegyében a Székelyföld közgazdasági-, ipari- és kereskedelmi fejlődésének előmozdítására vitaestélyeket rendez. Az első ilyen estélyeket Marosvásárhelyen kezdte. Az első sikerek csakhamar arra buzdították a kamarát, hogy Udvarhelyen és Sepsiszentgyörgyön is folytassa a vitaestélyekkel megkezdett akciót.

A Sepsiszentgyörgyön rendezett estély november 30-án vasárnap délután a vármegyház gyűléstermében tartatott meg, nem várt érdeklődés mellett.

Az összehívót főispán ur Őméltósága, mint a vármegye iparfejlesztő bizottságának elnöke adta ki.

Megjelentek a helybeli érdeklődőkön kívül a kamara részéről Bürger Albert és Busnya Lajos alelnökök, Szakáts Péter titkár, László Gyula segédtitkár, Bodor Pál az Agrár vezérigazgatója, ifj. Csiszár Lajos építőmester, Mestitz Henrik butorgyáros, kamarai tagok és Oroslány Gábor lapszerkesztő.

Helyből az iparfejlesztő bizottság és a Székely Társaság tagjain kívül sokan az érdeklődő közönség köréből és igen sokan az iparosok közül.

Elnöklő főispán a gyűlés megnyitásával üdvözölte a megjelenteket, köztük a megjelent vendégeket.

B ü r g e r Albert kamarai elnök rövid szavakban ismertette a vitaestélyek eddigi eredményeit és céljait, örömet fejezi ki a fölött, hogy a kamara akcióját ilyen nagy érdeklődés kíséri és kéri különösen az iparosokat, hogy saját jól felfogott érdekükben ebben tartsanak is ki.

Következett ifj. Nagy Elek iparfejlesztő bizottsági titkárnak a vita megnyitása céljából előadott felolvasása.

A tapssal és éljenzéssel fogadott felolvasás után V é g h Endre tanár szólalt fel és javasolja a többek közt, hogy a kamara legyen a Balkán országokkal való vámszerződés alkalmával figyelemmel arra, hogy a székely ipari érdekek is hasznot láthassanak abból. Hozzájárul felolvasó indítványaihoz és a Klinger-féle szövögyárra vonatkozó megjegyzéseit magáévá teszi.

A második felszólaló dr. K i r á l y Aladár alispán, gratulál felolvasónak előadott felolvasásához, azt teljesen magáévá teszi és azzal a javaslattal kívánja megtoldani, hogy az Altruista bank terjessze ki tevékenységét a Székelyföldre is, mert ennek itt még semmi jelét nem láttuk. Továbbá, hogy a faipari telepek kantin-tartása alkalmat ad a famunkásoknak iszákos-

ságára, kizsarolására és sok balesetnek okozója. Előadónak a Klinger-féle szövőgyárra vonatkozó észrevételeit szintén helyesli. Javasolja a fürdők állami segélyezését, a köpееzi szénbánya ügyének felkarolását és a kisiparosok szövetkezését.

L e n g y e l József iparos az iparosok művelését tartja szükségesnek szabad liceumi előadások által és a kartellek megszüntetését.

K a m e n y i t z k y Etelka az iparosokat és kereskedőket a lelketlen hitelre vásárlókkal szemben veszi védelmébe és hangsulyozza, hogy a luxusnak nincsen mindig a gazdasági viszonyokra káros hatása, sőt sok esetben a kézműiparnak támogatója, mert iparművészet luxus nélkül nem lehetséges. A rangján túl költekezést egyenlőnek tartja a lopással. Rangjukon túl csak a kevés műveltséggel bírók költekeznek, a lelki műveltség emelkedésével ez is meg fog szűnni.

L á s z l ó Gyula iparkamarai s. titkár szerint vármegyénk kincseit nem használják ki. 67 óta gazdaságilag tönkre jutottunk, nem haladtunk s ránk az a generáció csak adósságot hagyott. A Romániával és Szerbiával kötendő vámszerződéseknel a kamara érvényre igyekszik juttatni a székelység ipari érdekeit a vámpolitikai központ útján. Az ágostonfalva — málnás — bálványos — kézdivásárhely — ojtó — galíci vasutvonal kiépítését tartja kívánatosnak. A fürdőkre kedvezményes jegyek kiadására a kamara megkereste a vasutat.

Ifj. **C s i s z á r** Lajos a becsületesség hiá-

nyát emeli ki az üzletvilágban. A csődtörvény hiányait, mert csak a tömeggondnok vagyonsodik meg abból most. Az iparosok művelődését tartja kívánatosnak társadalmi elhelyeződése érdekében. Javasolja, hogy előadó felolvasása szélesebb körben legyen terjesztendő.

S z a k á c s Péter titkár kijelenti, hogy a szövetkezetek alakításának sikere nem valósult meg. nagyobb vásárlási központoknak állami segélylyel való felállítását javasolja. Az iparosoknak felvilágosításul kijelenti, hogy az ipar-testület állami támogatása nem állami feladat. A testület csak adminisztrál s erre évi 4—5 korona tagsági díj elégséges. Ajánlja, hogy legyünk sovénak iparosaink támogatásában. A nagybani gyártás előnyeit kiemeli. Óhajtaná ezeknek a dolgoknak további tárgyalását addig, míg a közvélemény kialakul és gazdasági bajainkat megismeri.

J a k ó c s István szerint az iparosságnak magának kell megmozduljon. A sok beszéd nem sokat használ. Az iparosság a sok nehézküzdelmében letiporva érzi magát s nem kíséri figyelemmel az eseményeket, ki kell tanítani és felvilágosítani. Mert ha az iparos vándorbotot vesz kezébe, kihullnak az állam épülete fundamentumának kövei; kéri a kamarát az ipartörvény és a munkásbiztosító törvény revízióját sürgetni. A tanoncnevelésre több gond fordítandó, a segédekettovább kellene képezni és a vándorlásra kényszeríteni. A börtönipart csak félgyártmányok előállítására felhasználni.

mert készáruval igen veszedelmes konkurenciát csinál az iparnak.

Lőfi Gyula a segédgépek adományozását a kisiparosoknak emeli ki és azt, hogy a pénztézetek szerezzék pénzszükségeiket első kézből, az Osztrák-Magyar Banktól olcsó % mellett, mert csak így tudnak olcsó kölcsönöket nyújtani.

Végh Endre kéri az iparfejlesztő bizottságot, vegye kezébe a további vezetését a megkezdett vitaestélyeknek, a Székely Társaság készséggel nyújt ehhez segédkezet.

Bürger Albert a felszólalóknak válaszol és felhivja az érdekelt köröket a Balkánon előállott újabb viszonyok tanulmányozására, mert csak erre gravitálhatunk, a nyugaton nincsen piacunk. Köszönetét fejezi ki felolvasónak tanulságos felolvasásáért s megköszöni főispán öméltóságának, hogy szives volt a gyűlést összehívni.

Elnöklő főispán ur a javaslatokat határozattá emeli, a megjelent vendégeknek köszönetét fejezi ki s az értekezletet bezárja.

Igy folyt le ez a tanulságos vitaestély teljes sikerrel.

A mint értesülve vagyunk, két havonként az iparfejlesztő bizottság megismételi, a melyeken már konkrét tárgyak felett fog a vita megindulni.



